

UN DISCURS ELECTORAL DIN 1906

CARMEN ALBERT

Este sigur că într-o evaluare a istoriografiei românești din Banat dr. Ioan Sîrbu ar ocupa unul din locurile cele mai înalte, în ciuda faptului că a scris numai două cărți¹ și niciuna nu are ca obiect de cercetare provincia natală. Temeinicia este prima lor calitate și ea s-a verificat în cea mai severă confruntare posibilă, cea a timpului. Întreaga construcție istoriografică este însă profund bănățeană, de la metoda îndatorată pozitivismului german, la stilul direct, neocolit al exprimării dar și la modestia evidentă deopotrivă în întreg și în părți, o anume sfială a “*celui de peste munți*” poposit o clipă acolo unde răsărea “*soarele tuturor românilor*”, la București. A fost incapabil să lupte cu mediocritatea care nu o dată a strâns cercul în jurul său.

Lipsește și astăzi o monografie care să-și propună o amănunțită cercetare a vieții și scrierilor sale cu toate că interesul pentru personalitatea sa s-a concretizat în studii destul de numeroase. Le vom cita însă, pentru a nu reconstitui liste bibliografice, doar pe cele care au relație directă cu studiul de față. Motivele absenței atât de meritatei monografii sunt multiple și primul poate fi invocat drumul dificil spre maturitate al istoriografiei bănățene care nu a beneficiat de mediul academic, de o catedră universitară sau institut de specialitate, la care am mai putea adăuga unul, penuria documentară. Dr. Ioan Sîrbu a lăsat puține urme, a fost o persoană modestă. Imaginea sa a rămas în memoria colectivă a locului tocmai prin această trăsătură. Oamenii l-au prețuit pentru devotamentul său dedicat lumii din care a provenit, aceea a grănicerilor almăjeni, dar și pentru anvergura sa intelectuală pe care o simțeau totuși nepotrivită vetrei unui sat. Și astăzi, în orice sat din Valea Almăjului, oamenii îl pomenesc cu respect și întotdeauna cu titlul său științific, “*Dr. Ioan Sîrbu*”!

A fost, probabil, cel mai clar exemplu al unei existențe dusă după principiile propovăduite în “*Semănătorul*” coordonat de Nicolae Iorga. Un mare cărturar care s-a întors în mijlocul țăranilor pentru a lumina satele, pentru a le fi reazem și sfătuitor. Și tocmai Iorga a fost cel care, după un important sprijin inițial, va rosti cuvintele cele mai dureroase la adresa lui Sîrbu. Nu a ezitat să sugereze că ar fi fost de origine slavă așa cum îl arată numele (“*ochi verzi, vicleni, de slav*”)². Se știe acum că familia Sîrbu se

1. I. Sîrbu, **Mateiu-Vodă Basarabăs auswärtige Beziehungen 1632-1654 (Zur Geschichte des europäischen Orients)**, Leipzig, 1899 ; I. Sîrbu, **Istoria lui Mihai Vodă Viteazul domnul Țării Românești. Răzmirițile și politica lui din afară (dimpună cu întâmplările atingătoare din țările vecine)**, vol. I, București, 1905; vol II, partea I, București, 1907.

2. N. Iorga, **O viață de om așa cum a fost**, București, 1984, p. 229.

numea astfel fiindcă provenea din românii timoceni, venea adică din "Serbia"³. A fost aceasta numai una din dezamăgirile istoricului rămas în satul natal, poate cea mai dureroasă dar nu singura. Nici activitatea sa politică nu l-a scutit de neazuri.

Înainte de marea unire din 1918 la care a avut o contribuție remarcabilă a fost angajat politic în Partidul Național Român. Nu avea șanse de a fi ales dat fiind metodele practicate în imperiul dualist dar era conștient că cel mai important lucru era exercițiul electoral, conștientizarea, familiarizarea românilor cu noile forme de acțiune politică. El și alții au făcut atunci o adevărată pedagogie politică, aspect pe care istoriografia noastră este datoare a-l pune în lumină recitind din această perspectivă întreaga documentație. Grație unui fond recent descoperit suntem în măsură să cunoaștem termenii discursului electoral al lui Ion Sirbu. S-a păstrat ciorna unui astfel de discurs⁴ din păcate nedatată. Totuși din context rezultă clar că fusese redactată în primăvara anului 1906 când a fost numit candidat la alegeri pentru cercul Caransebeș din partea Partidului Național Român împotriva guvernamentalului, celebru și el, primar al Caransebeșului, Constantin Burdia. Discursul începe prin a evoca disciplina de care dăduseră dovadă oamenii din Granița în confruntările electorale anterioare. La adunări au venit în număr mare și au avut tot timpul grijă să nu se lase provocați. Cu acest prilej enumeră numele câtorva lideri naționali români. Lucrul nu era întâmplător. Sirbu știa că țărani personalizează extrem de puternic mișcarea politică. Ideile erau legate de numele și de chipul unei anume persoane, a unui lider. Imaginea avea greutate mai mare decât programul⁵. Țărani nu luau în calcul ideologia ci persoana de încredere, conducătorul. Este o chestiune de mentalitate care nu putea fi ignorată și în ceea ce-l privește pe Sirbu, nici nu a fost: *"Cățiva reprezentanți din partidul nostru național românesc, prea vrednicul fost deputat dietal și președinte al Clubului naționaliștilor, Dr. Mihalyi, fostul deputat proto-popul Damian și redactorul "Poporului român", d-l Birăuț au făcut întâi încercarea când s-a chemat acolo, în Bozovici, la o adunare pentru a lumina poporul nostru asupra trebilor noastre românești. Mi-a părut rău de tot că n-am putut fi atunci cu ei în fața voastră. Mă aflam în București în acel moment. Ei au ajuns și în granița noastră până la Bozovici unde au ținut o adunare. Și proba lor a avut izbândă strălucită. Acolo a-ți venit în număr mare și i-ați ascultat cu bucurie, Adunarea voastră a fost cea mai strălucită din câte au ținut ei, deputații de atunci. Mi-a spus-o, cu ochi umezi, însuși domnul Mihalyi când ni-am întâlnit câteva zile în urmă. Proba am venit s-o fac eu acum pretutindeni. Acum, fraților, a sosit ceasul*

3. V. Leu, **Banatul între arhaic și modern. Mentalități în veacul Luminilor**, Reșița, 1993, p. 87. Este publicată o însemnare veche păstrată la Rudăria în care s-a reconstituit genealogia istoricului bănățean. Ea a fost pusă la dispoziția lui V. Leu de profesorul Vasile Nemiș din această localitate, unul din cei mai buni cunoscători ai vieții lui Ioan Sirbu.

4. Acest document pe care îl vom cita **Discursul...** ne-a fost pus la dispoziție de colegul V. Leu fapt pentru care îi aducem cuvenitele mulțumiri.

5. Asupra acestei chestiuni vezi V. Leu, **Modernizare și imobilism. Sate și oameni din Banat la începutul veacului XX în documente memorialistice**, Reșița, 1998, p. 33-38.

să vedem dacă n-ați venit atunci numai la paradă, dacă n-ați venit numai cum v-ați dus la joc”⁶

Este limpede, din cele de mai sus, buna cunoaștere pe care o avea Sîrbu nu numai asupra artei oratorice dar și a mentalității grănicerești, a țăranilor bănățeni de la începutul veacului XX. Buna purtare este un lucru demn de toată lauda ! Etosul central-european al învățării, al respectului pentru învățarea bunei purtări propovăduit în manualele școlare din Banat de la Lumini până în clipa la care se petreceau evenimentele, era un bun comun, un câștig pe care se putea miza. Dar buna purtare trebuie scoasă în evidență ca un merit și Sîrbu o accentuează. Solidaritatea este o altă idee pe care se mizează și care trebuia cultivată. Grupului electoral almăjean i se sugerează insistent că face parte dintr-o colectivitate mai mare, că interesele sale depășesc spațiul strict local și că aceste interese trebuie avute în vedere atunci când se ia decizia votului. Această solidaritate este una națională, ea se exprimă prin solidaritatea românilor și prin solidaritatea cu liderii lor. Partidul din partea căruia candidează Sîrbu are câteva atribute clare: el este “național”, “românesc” și deci “*al nostru*”. Treburile asupra cărora oamenii trebuie să se lumineze au aceleași atribute: sunt “*trebile noastre*”, sunt “*românești*” așa cum și spațiul se identifică posesiv și identitar “*granița noastră*”.

Discursul este construit pe o știință aparte, care valorifică buna cunoaștere a mentalului rural dar a unuia specific totuși, a unui mental modelat de rigoarea administrației militare imperiale vreme de mai bine de un veac. Ideea de disciplină, de ordin era vie și în acest sens ea este valorizată. Sîrbu începe prin a spune că a fost desemnat în candidatură de o instanță superioară și el, ca un om disciplinat, a acceptat-o conștient că într-o ierarhie trebuie să te supui, că faci parte din sistem și că trebuie să acționezi subordonându-te interesului comun. Direct sau aluziv acestea par a fi criteriile pe care și-a fundamentat introducerea: “*Fraților, nu sunt nici 10 zile de când Comitetul Central al partidului ns. naț.rom. mi-a pus întrebarea dacă primesc candidatura cercului Caransebeș. Și abea s-au împlinit cinci zile de când număr mare de popor și cărturari din acest cerc, câți s-au putut aduna în acest timp la Caransebeș și la Bozovici, au primit și ei cu căldură recomandarea Comitetului Central și m-au rugat ca din însărcinarea tuturor să plec și să desfășor mândrul nostru steag național în acest cerc. Am primit încredințarea Comitetului partidului nostru român și a fruntașilor noștri de aici, din cercul Caransebeș cu adâncă mișcare a sufletului, am primit-o cu drag și fără șovăirea*”⁷. Imaginea pare mai de grabă începutul unei campanii militare. E vorba de steag, de angajament, de lipsa oricărei îndoieli, întocmai ca un soldat și grănicerii, se știe, fuseseră un popor de soldați. Oarecum în aceiași termeni prezintă faptele și “*Foaia Diecezană*”, publicația episcopiei din Caransebeș . Sîrbu a fost solicitat să accepte candidatura și s-a supus . În acele momente el scria la monografia lui Mihai Viteazul sperând s-o termine la Rudăria dar a lăsat totul la o parte atunci când a fost chemat: “*Aici, la masa de lucru, între cărți și teancuri de notițe, l-a aflat întrebarea telegrafică a Comitetului central al*

6. **Discursul...**, p.1

7. **Ibidem**, p. 2.

partidului nostru național, dacă primește candidatura cercului Caransebeș. La aceasta dânsul a răspuns cum trebuia să răspundă un român cu inimă caldă ca a sa: Primesc. Căci avea încredere în poporul graniței, încredere pe care noi mai toți o pierdusem. Și urma a arătat cât de bine a înțeles el simțământul ce stăpânea sufletul acestui popor amărât din graniță pe care l'a trezit la nouă viață spre fala noastră și spre unirea tuturor." Exista, crede autorul acestui articol, un precedent pe care l-a urmat istoricul din Rudăria, chiar al uni consătean al său, "Generalul Doda, și el din Rudăria, iubia foarte pe studentul Sirbu. Și astăzi îl poate privi mângaiat din ceruri..."⁸ I se cerea un efort maxim. Campania era scurtă și Sirbu trebuia să străbată întreaga circumscripție electorală. S-a păstrat orarul intrunirilor publice la care a luat parte și el este extrem de dens pentru un candidat care nu beneficia de logistica unei stăpâniri ce îi era ostilă. Nu era un om cu avere dar angajamentul său a fost total "De deputat național român în dieta țării – scrie "Foaia Diecezenă" – este candidat d-l Dr. Ioan Sirbu din Rudăria. Domnul Ioan Sirbu, care a primit candidarea își va ținea vorbirea de program în adunările ce vor avea loc: Marți la 11/24 Aprilie în Bozoviciu, Mercuri în 12/25 Aprilie în Mehadica, Joi la 13/26 Aprilie în Caransebeș, Vineri 14/27 Aprilie în Teregova, Sâmbătă la 15/28 Aprilie în Mehadia". Un ritm cu adevărat epuizant ! Din cele cinci adunări doar una se desfășura într-un oraș, la Caransebeș, centrul Graniței, fostul sediu al comandamentului de regiment. Discursul lui Sirbu trebuia totuși structurat plecând de la premisa că majoritatea alegătorilor săi erau țărani. Lucrurile se leagă și în conținutul lor nu doar în formă. Principala chestiune pentru care dieta a fost dizolvată și convocate alegeri era, aparent, una militară dar în realitate cu mult mai vastă. Miza era de anvergură. Dar cum să explici asta unor țărani care se confruntau cu politica numai în cursul campaniilor electorale sau mai ales în cursul campaniilor ? (În rest politica era mai ales treaba domnilor de la orașe).

Discursul lui Ion Sirbu știe ce să spună unor cătane pentru care nu o dată solidaritatea cu împăratul a fost singurul sprijin. Mitul "bunului împărat" avea aici o consistență aparte, era încă viu, condiție de neignorare. Chestiunile militare stârneau un interes cu totul aparte în Graniță și pentru a-și argumenta punctul de vedere tocmai la o astfel de problemă apelează Ioan Sirbu¹⁰. Împăratul, subliniază candidatul Graniței, a dizolvat dieta pentru că aceasta l-ar fi pus în primejdie. Împăratul are în fond aceiași inamici, ca și românii, cu atât mai mult deci alegătorii trebuie să susțină candidatura națională. Nu numai că nu se află în contradicție cu împăratul dar chiar sunt convergente. Inamicii sunt comuni: partidele ungurești !

"Fraților, dieta țării din timpul când a-ți ținut adunarea de aici, cu deputații noștrii din Ardeal, s-a spart de mai mult de 2 luni. Majestatea Sa a împrăștiat-o fiindcă nu s-a putut face înțelegere între Majestatea Sa și partidele ungurești care toate se împreunaseră într-o legătură ce-i ziceau "coaliție". Coaliția vrea să între

8. **Foaia Diecesană**, Caransebeș, XXI (1906), nr.18

9. **Foaia Diecesană**, Caransebeș, XXI (1906), nr.15

10. Se făcea referire la un edict militar din 17 septembrie 1903 al împăratului Franz Josef I cu referire la indivizibilitatea armatei imperiale.

prea mult în drepturile Miestății Sale, să mai stoarcă din ele. Ea cerea armată națională ungurească căci aceasta și nu alta înseamnă doară limba de comandă ungurească și Majestatea Sa nu li-o putea da pentru că atunci oastea împărăției întregi se slăbia, pentru că atunci toți putem cere oaste cu limba fiecăreii nații și ce s-ar fi ales de o oaste împărțită la comenduire după limbi ? Nu e locul a povesti mai mult aici după aceasta. Destul că dieta a fost împrăștiată cu puterea. Era dreptul Majestății Sale ! După împrăștierea ei coaliția, partidele ungurești de cari v-am spus, a văzut că nu-i bine ce face, că Majestatea Sa poate cârmui țara și fără dietă și că poporul cârmuit astfel o să vadă că e bine și așa, că poate e și mai bine și se vor desvâța de dorința de a mai rămâne după ea, după dietă. Deci acele partide de coaliție s-au supus în punctul de pricină. S-au dus la Majestatea Sa și i-au spus că primesc guvernul dacă li se dă lor. Adecă dacă-i pune pe ei miniștrii și nu mai cer, de rându asta, oaste națională pentru partea ungurească a monarhiei stăpânite de M.S.”¹¹.

În orice caz este limpede că prin astfel de manifestări partidele ungurești pun în discuție chiar Constituția, care nu este altceva decât contractul semnat în 1867 pe care s-a construit dualismul. Fără a se spune direct se induce totuși ideea unor supuși infideli și vicleni, lipsiți de cuvânt care prin fel de fel de tertipuri vor să înșele și să calce înțelegerea: “Eară la așa întâmplare că Majestatea Sa să porunciască adunarea recruților, strângerea dărilor și să întărească numai el contractele de negoț încheiate cu alte țări. Iar acestea sunt lucruri care trebuie făcute după dezbaterea lor în dietă. Așa cere constituția țării adecă învoiala încheiată între Majestatea Sa și între căpeteniile nații ungurești la a. 1867, în vremea de mare strâmtoare a Majestății Sale, învoială prin care s-a dat țării dieta întâi și întâi”¹². Așadar, într-un fragment de câteva rânduri Ion Sârbu reușește să explice lucruri esențiale: ce este o coaliție politică, în ce condiții a acceptat împăratul dualismul (punct inclus ca să se accentueze că nu a fost un act liber consimțit ci făcut “la strâmtoare”), care sunt atributele monarhului și ce semnificație poate avea dizolvarea dietei respectiv convocarea la urne a electoratului.

Problema cea mai importantă este lăsată la final. Noua dietă este un prilej de participare politică a românilor. Să nu cumva însă să creadă cineva că este bine să voteze cu candidații guvernamentali crezând că în felul acesta își vor manifesta loialitatea. Slujbașii vor încerca, desigur, să influențeze în sensul interesului lor dar alegătorii români trebuie să conștientizeze că așa nu-și fac decât deservicii. Datoria lor e alta. Să știe alegătorii că este potrivit legii să fie constrânși de slujbași! Și toate acestea într-un discurs care poartă în mod evident și pecetea cunoscutului, tradiționalului legalism bănățean !

“Pentru dieta de acum, aceasta nouă, sunteți chemați acum să alegeți deputați. Dar ce deputați alegeți ? Se-nțelege, Ministerul și toți slujbașii țării vor zice să alegeți deputați pe placul lor, să alegeți pe cei ce vi-i vor arăta ei cu degetul, deputați cari vor fi legați dinainte să voteze tot ce dânsii propun. Candidații lor și slujbașii lor vă vor spune frumusețel: “Nu vă luptați cu stăpânirea, face-ți cum ei cer că-i vai de capul vostru ! Stăpânirea e tare și vă zdrobește dacă vă împotriviți ei”.

11. **Discursul...**, p. 3

12. **Ibidem.**

Fraților ! Totdeauna suntem datori să ascultăm de stăpânire și nu e suflare pe pământ mai ascultătoare și mai supusă ca Românul. Numai la o întâmplare suntem de tot slobozi de ascultare, suntem scoși de supt putere stăpânirii: la întâmplarea de orice alegere. Și care alegere e de mai mare însemnătate decât alegerea de deputați dietali ?

Dimpotrivă, la alegeri, stăpânirea și slujbașii ei sunt opriți chiar de a ne îndemna să facem așa și așa ! Credeți Dv. că dacă am fi datori să alegem după cheful alujbașilor țării, a celor mari și mici, de la Ministru și până la cel din urmă, dacă am fi noi datori a le urma sfatul și dorința , atunci s-ar mai fi gândit cineva să facă dietă ?”¹³

Peste tot dr. Ioan Sirbu a fost întâmpinat cu mare însuflețire. Toată suflarea românească, înțelegând rosturile acestei lupte electorale, s-a dunit pentru a-l asculta. La Caransebeș au venit mii de oameni . Și totuși nu a câștigat. Imediat după alegeri “Foaia Diecezană” , părea să anunțe o victorie: *“Alegerea de luni s'a încheiat cu o strălucită victorie morală pentru partidul național român. S'au dat 4377 de voturi. Dr. Ioan Sirbu a primit 2071 curate ca aurul. “S'a schimbat mașina „lumii”. Semnele sunt bune !”¹⁴* În același număr se publica și un articol “De interes general” tot în legătură cu alegerile în care se simțea îngrijorarea. Manevrelor autorităților erau cunoscute, existau precedente în care au izbutit să deformeze rezultatele în sensul dorit. Același lucru s-a întâmplat acum în circumscripția Caransebeșului. *“Cu ocaziunea alegerii de deputat din Lunia trecută s'a constatat că o mare parte din oamenii noștri îndreptățiți la vot n'au fost luați în lista alegătorilor și așa au fost respinși de la urnă. Pentru a înconjura pe viitor astfel de lucruri atragem atențiunea preoților și învățătorilor noștri asupra publicațiunii ce urmează.”¹⁵* În continuare se reproduce hotărârea comitetului central al comitatului Caraș-Severin ținută în Lugoj la 18 Aprilie 1906 și care face referire la prevederile legii XXXIII/1874, articolul 41, la legea XV/1899, articolul 146. Era clar însă că alegătorii nu cunoșteau perfect mecanismul electoral extrem de complicat fapt exploatat de autorități. O instruire a electoratului era necesară. Una din probleme era depunerea contestațiilor în cazul celor care nu s-au regăsit pe lista de alegători fapt obișnuit într-un sistem care încerca să se prezinte într-o postură democratică dar care acționa în fond cu orice mijloace pentru a-și impune candidații doriți. Această instruire a publicului românesc din punct de vedere electoral constituie ea însăși un subiect important pentru istoriografia interesată în reconstituirea acțiunii naționale, a luptei politice, a politizării satelor bănățene în general dar din păcate încă ignorat.

Motivul nealegerii lui Sirbu sugerat de “Foaia Diecezană” este confirmat, câteva decenii mai târziu, într-o însemnare a uneia din surorile sale. Era, în fond, un motiv ce a făcut celebritate alegerilor din monarhia dualistă, a celor din partea stăpânită de Ungaria mai ales: *“Prin 1906 a fost candidat de deputat în contra candidatului ungar, a unui renegat care avea mare trecere la unguri. Și când a văzut că Dr. Sirbu e candidat naționalist contra lui s-a speriat*

13. **Ibidem.**

14. **Foaia Diecezană**, Caransebeș, XXI (1906), nr. 17.

15. **Ibidem** .

că ei știau câtă trecere are el în popor. Ungurii a(u) lucrat cu jandarmi și cu tot felul de apucături, Dr. Sirbu numai cu vorba și cu cinstea ! A fost o alegere ca din povești. Când a văzut rivalu(l) că toată lumea e a lui, el a început cu bătae și tot felu de șicanări dar poporul cinstit tot nu s-a lăsat. Nu-i vorbă, el o perdut că ungurii o adus și morții de a(u) votat Și tot ar fi reușit, cu toate bleștămățiile ungurilor dar bărbații lui de încredere li-a vândut peste noapte. Asta s-a știut ! Dar să fiți vzut cum a plecat toată lumea dimineța când s-a auzit că a perdut ! Bătrâni și tineri plângând cu hohot și țărani și intelectuali. A fost ceva nemaipomenit !¹⁶ Nu este însă singura mărturie. Memorialistica lui Valeriu Braniște conducătorul ziarului "Drapelul" din Lugoj, o persoană bine informată deci o confirmă. "Și la alegerile din 1906 am cucerit 18 mandate. Rezultat în definitiv necorespunzător numărului nostru, dar la tot cazul neașteptat de frumos. Lupta ce s-a dat sub conducerea mea în cercul Lugojului a fost grandioasă. Am izbutit cu candidatul nostru, cu protopresbiterul dr. George Popovici. Din cele 7 mandate ale comitatului cucerisem 5. În al 6-lea, la Caransebeș, a reușit prin mișelie Const. Burdia (și aici era majoritatea faptică pentru candidatul național dr. Ioan Sirbu)..."¹⁷.

Multe din punctele de vedere exprimate de dr. Ioan Sirbu acum aproape un veac sunt valabile și astăzi. Discursul său se constituie într-o veritabilă lecție de pedagogie electorală cu atât mai prețioasă cu cât documente de acest fel sunt destul de rare și aproape deloc exploatare științific.

EINE WAHLREDE AUS DEM JAHRE 1906 (Zusammenfassung)

Der Aufsatz analysiert den Inhalt der Wahlreden aus dem ländlichen Teil des Banater Montangebietes am Anfang des 20. Jahrhunderts. Die Wahlreden beinhalteten die politische Botschaft der Nationalen Partei aus Siebenbürgen. Sie war aber so konzipiert daß sie von einem gewissen bäuerlichen Publikum aus der Militärgrenze verstanden wird. Aus dieser Sicht kann diese Wahlrede als eine wichtige Urkunde für die Geschichte der gemeinsamen ländlichen Mentalität aus dem Banater Montangebiet verstanden werden. Dieses Publikum war noch immer empfindlich für die Klischees des Mythos des „guten Kaisers“ was natürlich war für eine seit mehr als einem Jahrhundert militarisierte Region.

16. Document redactat de sora istoricului, Ruța Sirbu, însemnări manuscrite care ne-au fost puse la dispoziție de V. Leu.

17. V. Braniște, **Amintiri din închisoare (Însemnări contimporane și autobiografice)**, Studiu introductiv de Miron Constantinescu și Alexandru Porțeanu, Ediție îngrijită și note de Alexandru Porțeanu, București, 1972, p. 430.